

Sygn. akt I KA 8/21

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Motuk

w sprawie M. A.

o zadośćuczynienie uzupełniające w kwocie 150.000 zł

na podstawie art. 8 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U.1991 r., nr 34, poz. 149 tj.. Dz.U. z 2020 r., poz. 1820)

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w dniu 13 grudnia 2021 r.

z urzędu kwestii zwrotu akt sprawy o sygn. Żo (...) Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. w celu uzupełnienia uzasadnienia wyroku z dnia 19 maja 2021 r.

na podstawie art. 449a § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł

zwrócić akta sprawy o sygn. Żo (...) Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. w celu uzupełnienia uzasadnienia wyroku z dnia 19 maja 2021 r. poprzez przedstawienie pisemnej argumentacji wskazującej na to, że:

1) czyn przypisany M. A. prawomocnym wyrokiem Wojskowego Sądu Garnizonowego w S. z dnia 18 grudnia 1984 r., sygn. akt Sg. (...), był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo wyrok ten wydano z powodu takiej działalności prowadzonej wnioskodawcą (przesłanka z art 8. ust. 1 w zw. z art.1 ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.);

2) pomimo zasądzenia na rzecz M.A. prawomocnym postanowieniem Sądu (...) Okręgu Wojskowego w B. z dnia 1 października 1991 r., sygn. akt Żo (...), zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w kwocie 30 mln zł (przed denominacją), względy słuszności przemawiają za zasądzeniem od Skarbu Państwa na jego rzecz uzupełniającego zadośćuczynienia w kwocie 150.000 zł za doznaną krzywdę, wynikłą z wykonania wymienionego w pkt 1) wyroku (przesłanka z art. 8 ust. 4 w zw. z ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.).

UZASADNIENIE

Wyrokiem byłego Wojskowego Sądu Garnizonowego w S. z dnia 18 grudnia 1984 r., sygn. akt Sg (...), M. A. został skazany za czyn z art. 305 d.k.k. (odmowa złożenia przysięgi wojskowej) na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Powyższy wyrok został utrzymany w mocy wyrokiem byłego Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej z dnia 8 lutego 1985 r. sygn. akt Rw 12/85. Orzeczoną karę pozbawienia wnioskodawca odbywał od 16 listopada 1984 r. do 8 września 1986 r.

W następstwie rewizji nadzwyczajnej wniesionej przez Naczelnego Prokuratora Wojskowego, wyrokiem z dnia 15 marca 1991 r. sygn. akt WRN (...), Sąd Najwyższy - Izby Wojskowa uniewinnił M. A. od popełnienia przypisanego mu przestępstwa.

Postanowieniem z dnia 1 października 1991 r. sygn. akt Żo (...) Sąd (...) Okręgu Wojskowego zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy M. A. kwotę 30 mln zł (przed denominacją) tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę i kwoty 30 mln zł (przed denominacją) tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

W dniu 1 lutego 2021 r. (data wpływu) M. A. na podstawie art. 8 ust. 4 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. wystąpił z wnioskiem o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz zadośćuczynienia uzupełniającego w kwocie 220.000 zł za krzywdę wynikłą z wykonania 22 miesięcy kary pozbawienia wolności orzeczonej wyrokiem byłego Wojskowego Sądu Garnizonowego w S. z dnia 18 grudnia 1984 r.

Wojskowy Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 19 maja 2021 r., sygn. akt Żo (...), na podstawie art. 8 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. 1991 r., nr 34, poz. 149 t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 1820) zasądził od Skarbu Państwa - Departamentu Budżetowego Ministerstwa Obrony Narodowej w W. na rzecz wnioskodawcy M. A. kwotę 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia uzupełniającego za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania wobec niego kary pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem Wojskowego Sądu Garnizonowego w S. z dnia 18 grudnia 1984 r., sygn. akt Sg. (...), wraz z ustawowymi odsetkami, licząc od dnia uprawomocnienia się wyroku. W pozostałej części żądanie wniosku oddalił.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pełnomocnik Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego - reprezentującego Skarb Państwa, podnosząc m.in. zarzut „rażącego naruszenia art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tekst jednolity: Dz.U. z 2020 r. poz. 1820 ze zm., dalej: „*ustawa rehabilitacyjna*” lub „*ustawa lutowa*”) w wyniku:

1. dowolnego uczynienia tego przepisu podstawą wyrokowania w tej sprawie przy jednoczesnym całkowitym zignorowaniu utrwalonego dorobku orzecznictwa i doktryny na tle tego unormowania,
2. uchylenia się od dokonania kluczowych, a zarazem „wyjściowych” - dla ewentualnego zastosowania tego przepisu ustaleń, a mianowicie, w tym wypadku:

co do tego, czy czyn, za popełnienie którego M. A. został skazany orzeczeniami Wojskowego Sądu Garnizonowego w S. z 18 grudnia 1984 r. o sygn. (...) oraz Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej z 8 lutego 1985 r. o sygn. RW 12/85, a następnie, w wyroku Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej z 15 marca 1991 r. o sygn. WRN 22/91, uznany za niewinnego jego popełnienia, powinien, z dzisiejszej perspektywy, być postrzegany jako czyn tego rodzaju, o jakim mowa w art. 1 ust. 1 ustawy rehabilitacyjnej, czyli:

- albo jako stanowiący przejaw działalności M. A. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

- albo, że skazanie M. A. ww. orzeczeniami z 18 grudnia 1984 r. oraz z 8 lutego 1985 r. faktycznie nastąpiło z powodu (*tu: niewykluczonej*) ówczesnej działalności M. A. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

czyli działalności tego rodzaju, o jakiej mowa w art. 1 ust. 1 ustawy rehabilitacyjnej,

oraz, a zarazem tylko w wypadku udzielenia pozytywnej odpowiedzi na ww., pytanie nr 1,

1. dlaczego kwotę przyznaną M.A. postanowieniem Sądu (...) Okręgu Wojskowego w B. z 1 października 1991 r. o sygn. Żo (...), tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, czyli kwotę w wysokości 30 000 000,- (*słownie: trzydziestu milionów starych złotych*) w następstwie wydania ww. wyroku Sądu Najwyższego - Izby Wojskowej z 15 marca 1991 r. o sygn. WRN 22/91, należy uznać za rażąco niską w ówczesnych realiach, a zarazem dlaczego względy słuszności, o jakich mowa w art. 8 ust. 4 ustawy rehabilitacyjnej, przemawiają obecnie za przyznaniem M.A. tytułem zadośćuczynienia uzupełniającego kwoty 150 000,- zł, a zarazem za oddaleniem jego roszczeń w stosunku do Skarbu Państwa w zakresie przewyższającym tę kwotę."

Podnosząc przytoczony wyżej zarzut skarżący wniósł jednocześnie o zwrot akt Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w P. w trybie art. 449a § 1 k.p.k. w celu uzupełnienia uzasadnienia wydanego przez ten sąd wyroku z dnia 19 maja 2021 r. poprzez wyjaśnienie :

1. czy w ocenie Sądu I instancji czyn za który został skazany M. A. należał do kategorii czynów, o jakich mowa w art 1 ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.?
2. czy do skazania doszło z powodu działalności wnioskodawcy na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego oraz jakie dowody za tym przemawiają?

3. dlaczego w ocenie Sądu I instancji kwotę 30 mln zł (przed denominacją), zasądzoną na rzecz wnioskodawcy przez Sąd (...) Okręgu Wojskowego w B. postanowieniem z dnia 1 października tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę należy w ówczesnych realiach za rażąco niską, a zarazem względy słuszności przemawiają za zasądzeniem na jego rzecz zadośćuczynienia uzupełniającego w kwocie 150.000 zł ?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Szczegółowa analiza akt sprawy prowadzi do jednoznacznego wniosku, iż uzasadnienie zaskarżonego wyroku Wojskowego Sądu Okręgowego w P. zostało sporządzone z rażącym naruszeniem art. 424 § 1 i 2 k.p.k., albowiem nie zawiera ono przytoczenia okoliczności, które tenże sąd miał na względzie zasądzając na rzecz wnioskodawcy zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w kwocie 150.000 zł, nie wskazuje dowodów, na których w tej mierze oparł się oraz nie wyjaśnia należycie podstawy prawnej rozstrzygnięcia.

Warunkiem *sine qua non* do zasądzenia zadośćuczynienia uzupełniającego za doznaną krzywdę na rzecz wnioskodawcy w trybie art. 8 ust. 4 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. jest ustalenie, iż:

- przypisany mu czyn był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie wydano z powodu takiej działalności (art. 1 ust. 1), a
- za zasądzeniem zadośćuczynienia uzupełniającego za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania orzeczenia przemawiają względy słuszności (art. 8 ust. 4 w zw. z ust. 1).

Żadna z powołanych wyżej przesłanek nie została należycie uargumentowana w uzasadnieniu wyroku Sądu I instancji.

Przede wszystkim Sąd *a quo* w uzasadnieniu wyroku nie ustalił jednoznacznie, iż wnioskodawca M. A. prowadził działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Z treści bardzo lakonicznego uzasadnienia wynika jedynie, iż wnioskodawca prowadził „działalność opozycyjną w czasach PRL-u” oraz został osadzony „w zakładzie karnym w Polsce za działalność polityczną”. Sformułowania powyższe są bardzo ogólne i nieostre w kontekście

jednoznacznych przesłanek zawartych w art 1 ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż „działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego” stanowią ją jedynie świadome i celowo podejmowane działania, zmierzające do odzyskania przez Polskę suwerenności, niezawisłości, samostanowienia. Nie jest więc tak, że każdy przejaw nieposłuszeństwa, czy nawet oporu wobec ówczesnej władzy lub wyrażona wobec niej krytyka jest wystarczającą przesłanką do zakwalifikowania takich zachowań jako stanowiących działalność niepodległościową (postanowienie z dnia 11 marca 2021 r., II KK 63/21, LEX nr 3245190). Nie każda zatem „działalność polityczna” lub „opozycyjna” może być uznana za działalność, o której mowa w art. 1 ust. 1 cyt. wyżej ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

Sąd I instancji nie wyjaśnił też, czy M. A. został skazany za czyn związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, czy też do jego skazania doszło z powodu prowadzenia tego rodzaju działalności (choć przypisany mu czyn nie był związany z taką działalnością).

Uzasadnienie wyroku nie wskazuje też okoliczności, na podstawie których Sąd *a quo* uznał, iż za zasądzeniem na rzecz wnioskodawcy uzupełniającego zadośćuczynienia w kwocie 150.000 zł przemawiają względy słuszności.

W judykaturze przyjmuje się zaś, iż skorzystanie z przewidzianej w przepisie art. 8 ust. 4 ustawy z 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego możliwości stanowi odstępstwo od zasady niedopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy prawomocnie zakończonej (*res iudicata*) i uzasadnione jest tylko taką sytuacją, w której dojdzie do stwierdzenia dysproporcji pomiędzy tym, co występujący wcześniej z roszczeniem już otrzymał, a tym, co otrzymałby składając wniosek obecnie. Nie chodzi tu jednak o jakąkolwiek różnicę, a różnicę istotną, rażącą, będącą wynikiem krańcowo różnych wyliczeń, rzecz jasna dokonanych przy odpowiedniej waloryzacji kwoty świadczenia wypłaconego niegdyś (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2016 r., IV KK 380/16, LEX nr 2192659).

Wskazane wyżej mankamenty uzasadnienia, na które trafnie powołuje się skarżący, znacznie utrudniają kontrolę instancyjną zaskarżonego wyroku, zaś ich uzupełnienie jest niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy postanowił, jak na wstępie.